

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Επιμέλεια: Μ. Τσαπόγας, ΔρΝ

Ειδικός Επισημόνας στο Συνήγορο του Πολίτη

Σ. 5^α.1 & 10.3, ΚΔΔιαδ (ν. 2690/99) 5.2-5, ν. 1599/86 άρθρο 16.7, ν. 2121/93 άρθρα 2.1-2, 3.1, 4.1 & 24, ν. 2273/94 άρθρο 1

Πνευματική ιδιοκτησία επί μετάφρασης θεατρικού έργου

Η πνευματική ιδιοκτησία δεν είναι είδος απορρήτου και δεν προσβάλλεται με απλή θέαση ή χορήγηση αντιγράφου.

Η υποχρέωση για παροχή πρόσβασης σε έγγραφα βαρύνει και τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που τελούν υπό κρατικό έλεγχο.

Ανεξάρτητα από την ιδιωτική διαφορά περί την πατρότητα έργου, η δημόσια εκτέλεση ή παρουσίαση αυτού γεννά αυτοτελή ευθύνη του αντίστοιχου φορέα, ο οποίος υποχρεούται να διερευνήσει κατ' ουσία τυχόν ισχυρισμό περί παραβίασης πνευματικής ιδιοκτησίας.

Δεν χωρεί έλεγχος νομιμότητας επί φιλολογικών επιχειρημάτων σχετικά με τη θεμιτή ή αθέμιτη ομοιότητα κειμένων.

Πόρισμα 7859.07.2.4/21.11.2007

(Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη: Ανδρέας Τάκης, Χειριστής: Μιχάλης Τσαπόγας)

Η κ. *** μετέφρασε το θεατρικό έργο του *** «***» και κατέθεσε αντίγραφο της μετάφρασης στη βιβλιοθήκη του Εθνικού Θεάτρου, μετά από συνεννόηση με αρμόδια υπάλληλό του προκειμένου να τεθεί η εν λόγω μετάφραση, προς ενδεχόμενη σκηνική αξιοποίηση αυτής, υπ' όψη συγκεκριμένων σκηνοθετών που συνεργάζονται με το Θέατρο. Μόλις ανακοινώθηκε ότι το εν λόγω έργο θα παρουσιασθεί εντός του τρέχοντος έτους, και μάλιστα σε μετάφραση ενός από τους σκηνοθέτες υπ' όψη των οποίων φερόταν να έχει τεθεί στο παρελθόν η δική της μετάφραση, η αναφερομένη απευθύνθηκε στον Καλλιτεχνικό Διευθυντή, επιδιώκοντας να διευκρινισθεί η πατρότητα της μετάφρασης που επρόκειτο να χρησιμοποιηθεί. Ο Διευθυντής απάντησε ότι πρόκειται για μετάφραση εκπονηθείσα εξ αρχής από τον περί ου ο λόγος σκηνοθέτη, της οποίας το δικαίωμα χρήσης έχει ήδη παραχωρηθεί συμβατικά στο Θέατρο, και η οποία πάντως δεν έχει καμιά σχέση με το πόνημα της κ. ***. Επιδιώκοντας την επαλήθευση της διαβεβαίωσης αυτής και προκειμένου να εξετάσει το ενδεχόμενο κίνησης δικαστικών ή διοικητικών διαδικασιών προς προστασία του δικαιώματος πνευματικής της ιδιοκτησίας για του οποίου την παραβίαση ανησυχούσε, η αναφερομένη επανήλθε και ζήτησε να λάβει γνώση, παρουσία στελεχών του Θεάτρου και με τη διαδικασία της «επίδειξης εγγράφου» (κατ' άρθρο

5 παρ. 4 περίπτ. α' Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας), του κειμένου που φερόταν ως νέα μετάφραση. Ο Καλλιτεχνικός Διευθυντής απέρριψε το αίτημα, ισχυριζόμενος «ότι δεν τίθεται θέμα ικανοποίησής του, λόγω ύπαρξης δικαιωμάτων Πνευματικής Ιδιοκτησίας επί του πνευματικού έργου του ... [κατονομαζόμενου σκηνοθέτη-μεταφραστή]». Όταν η κ. *** επανήλθε προσκομίζοντας εισαγγελική παραγγελία, της οποίας το διατακτικό κατ' ανάγκην έκανε λόγο για χορήγηση αντιγράφου, το Θέατρο επανέλαβε την ως άνω αιτιολογία στην απάντησή του, σύμφωνα με την οποία «δεν είναι νόμιμη η χορήγηση αντιγράφου όταν αφορά έργο Πνευματικής Ιδιοκτησίας που ανήκει σε τρίτο».

Σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 2-5 Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (ν. 2690/99), «Όποιος έχει ειδικό έννομο συμφέρον δικαιούται ... να λαμβάνει γνώση των ιδιωτικών εγγράφων που φυλάσσονται στις δημόσιες υπηρεσίες και είναι σχετικά με υπόθεσή του η οποία εκκρεμεί σε αυτές ή έχει διεκπεραιωθεί από αυτές. Το κατά τις προηγούμενες παραγράφους δικαίωμα δεν υφίσταται ... αν παραβλάπτεται απόρρητο το οποίο προβλέπεται από ειδικές διατάξεις. ... Το δικαίωμα των παρ. 1 και 2 ασκείται: α) με μελέτη του εγγράφου στο κατάστημα της υπηρεσίας, ή β) με χορήγηση αντιγράφου ... Η άσκηση του κατά τις παρ. 1 και 2 δικαιώματος γίνεται με την επιφύλαξη της ύπαρξης τυχόν δικαιωμάτων πνευματικής ή βιομηχανικής ιδιοκτησίας». Επικαλούμενο τη νομική μορφή υπό την οποία λειτουργεί, το Εθνικό Θέατρο θα μπορούσε πιθανώς να ισχυρισθεί ότι δεν δεσμεύεται από τον ανωτέρω Κώδικα. Ωστόσο, οι κρίσιμες διατάξεις ήδη αποδίδουν και εξειδικεύουν συνταγματικές ρυθμίσεις (άρθρα 5^ο παρ. 1 & 10 παρ. 3 του Συντάγματος), οι οποίες, σε ό,τι αφορά τους υποχρέους, δεσμεύουν την πολιτεία στην ευρύτατη δυνατή οριοθέτησή της χωρίς να διαχωρίζουν μεταξύ νομικών προσώπων δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου. Επομένως θα πρέπει είτε να λογισθεί αντίστοιχα διευρυμένο το πεδίο εφαρμογής του Κώδικα ως εκτελεστικού νόμου, είτε, εναλλακτικώς, να θεωρείται εισέτι ισχύουσα και εφαρμοζόμενη επί των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου η παρόμοια διάταξη του άρθρου 16 παρ. 7 ν. 1599/86, η οποία προσδιόριζε, ακόμη σαφέστερα, ότι «η άσκηση του δικαιώματος γνώσης ... γίνεται με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και δεν περιλαμβάνει για τους δικαιούχους ή τρίτους τη δυνατότητα αναπαραγωγής, διάδοσης και χρησιμοποίησης για εμπορικούς λόγους των εγγράφων αυτών» (άρα η επιφύλαξη πνευματικής ιδιοκτησίας συνυπάρχει με την ικανοποίηση του δικαιώματος γνώσης και δεν το αναιρεί). Στην προκειμένη περίπτωση ζητήθηκε έγγραφο υπαρκτό (αφού το Θέατρο δέχεται ότι η επίμαχη νέα μετάφραση είχε ήδη κατατεθεί), που υπάγεται στις ανωτέρω ρυθμίσεις είτε θεωρηθεί δημόσιο, είτε (εκ προελεύσεως) «ιδιωτικό που φυλάσσεται σε δημόσια υπηρεσία». Επί πλέον, το έγγραφο αυτό σχετίζεται με εκκρεμεία ή διεκπεραιωθείσα «υπόθεση» της κ. *** (ό,τι εκ των δύο και αν ήθελε θεωρηθεί η όχλησή της προς το Θέατρο προκειμένου να διευκρινισθεί ότι η μετάφραση δεν ταυτίζεται προς εκείνη που θα αξιοποιηθεί επί σκη-

νής), η ίδια δε επικαλείται ειδικό έννομο συμφέρον εστιαζόμενο στην αξίωσή της για αποκλεισμό κάθε ενδεχομένου αθέμιτης ταύτισης μεταξύ των δύο μεταφράσεων, ενώ δεν της αντιπαρατάχθηκε κανένα άλλο απόρρητο πλην των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η μετάφραση προφανώς καλύπτεται από δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας (άρθρο 2 παρ. 2 ν. 2121/93). Ωστόσο, η πνευματική ιδιοκτησία δεν είναι είδος απορρήτου, αλλ' έννομο πλέγμα προστασίας περιουσιακών και ηθικών δικαιωμάτων, ως παραβίαση των οποίων νοείται η άνευ αδειάς χρήση, κάρπωση, επίδειξη ή επέμβαση επί του έργου (άρθρα 3 παρ. 1 & 4 παρ. 1 ν. 2121/93: «εγγραφή ... αναπαραγωγή ... μετάφραση ... διασκευή ... διανομή ... εκμίσθωση ... δημόσια εκτέλεση ... μετάδοση ή αναμετάδοση ... παρουσίαση στο κοινό ... απόφαση για τον χρόνο, τόπο και τρόπο δημοσίευσης ... παραμόρφωση, περικοπή ή τροποποίηση»), όχι όμως η απλή θέαση αυτού από μη δικαιούχο, πολλώ μάλλον από δικαιούχο κατ' εφαρμογή του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας ή του ν. 1599/86, σύμφωνα με τους οποίους, κατά τα ανωτέρω, το δικαίωμα πρόσβασης ασκείται «με την επιύλαξη» τυχόν πνευματικής ιδιοκτησίας, ήτοι το ίδιο μεν ασκείται απρόσκοπτα, πλην όμως δεν συνεπιφέρει άρση ή διαβίβαση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Μάλιστα, κατά ρητή διάταξη (άρθρο 24) του ίδιου του ν. 2121/93, «επιτρέπεται, χωρίς την άδεια του δημιουργού ..., η αναπαραγωγή έργου για να χρησιμοποιηθεί σε δικαστική ή διοικητική διαδικασία, στο μέτρο που δικαιολογείται από τον επιδιωκόμενο σκοπό», εν προκειμένω δε ως «διοικητική διαδικασία» θα μπορούσε να νοηθεί η κατόπιν αιτήσεως παροχή δυνατότητας για αντιπαραβολή των μεταφράσεων προς επαλήθευση των μεταξύ τους διαφορών. Άλλωστε, με την αρχική της αίτηση, η κ. *** είχε οικειοθελώς περιορίσει την αξίωσή της στην επιτόπια αναδίφηση και αντιπαραβολή των δύο μεταφράσεων, διαδικασία η οποία, κατά την κοινή λογική και προκειμένου περί τόνον εκτενούς κειμένου, αποκλείεται να καταστήσει εφικτή την δι' αποστηθίσεως «κλοπή» του προστατευομένου έργου.

Επικαλούμενος τα ανωτέρω, ο Συνήγορος του Πολίτη εξετίμησε κατ' αρχήν ως μη επαρκή την αιτιολογία της απορριπτικής απόφασης του Εθνικού Θεάτρου και συνέστησε να παρασχεθεί στην κ. *** η δυνατότητα πρόσβασης στο επίμαχο κείμενο. Αντί απαντήσεως, το Θέατρο κοινοποίησε απλώς στον Συνήγορο του Πολίτη «εξώδικη δήλωση» του Καλλιτεχνικού Διευθυντή, η οποία είχε ως αποδέκτη την αναφερομένη. Με το έγγραφο αυτό, καταλογίζεται σ' εκείνην «παράβαση κάθε δεοντολογίας» επειδή «οχλεί άνευ νομίμου αιτίας το Εθνικό Θέατρο» αντί ν' απευθυνθεί, ως ώφειλε, στον ίδιο τον σκηνοθέτη-μεταφραστή, με τον οποίο και μόνο συντρέχει «ιδιωτικής φύσεως διαφορά», εξ ου και καλείται η ίδια ν' απόσχει εφεξής «από κάθε πράξη ή δήλωση άμεση ή έμμεση που μπορεί να θίξει ή και να προσβάλει το Εθνικό Θέατρο». Ωστόσο, το αίτημα πρόσβασης δεν είχε μέχρι στιγμής απορριφθεί με νόμιμη αιτιολογία ούτε ικανοποιηθεί, ήταν δε πλήρως διακριτό από την

ουσία τυχόν αξιώσεων της κ. *** επί του κατατεθέντος κειμένου, πολλώ μάλλον από κάθε «ιδιωτικής φύσεως διαφορά» της με τον έτερο μεταφραστή, οπότε ενδεχόμενη επανάληψή του δεν είναι δυνατό να θεωρηθεί καταχρηστική ούτε προσκρούει σε κανενός είδους κανόνες «δεοντολογίας». Στη συνέχεια του ανωτέρω εγγράφου, το Θέατρο, «ως έσχατο δείγμα καλής θέλησης και ουχί εκπληρώσεως οιασδήποτε νομίμου υποχρεώσεως», παραθέτει «δείγμα μετάφρασης», ήτοι απόσπασμα 19 σειρών της κατατεθείσης μετάφρασης που επρόκειτο να χρησιμοποιηθεί, παραβαλλόμενο με τα αντίστοιχα εδάφια του πρωτοτύπου και της μετάφρασης της κ. ***. Η κοινοποίηση του «δείγματος», είτε από «καλή θέληση» είτε ως εκπλήρωση υποχρέωσης, όχι μόνο δεν θα ήταν δυνατό να εκληφθεί ως ικανοποίηση του αιτήματος, αλλά μάλλον κλονίζει το περί πνευματικής ιδιοκτησίας επιχείρημα, καθ' όσον αφνιδίως αποστειρεί το επίμαχο τμήμα του έργου από την προστασία της οποίας εκείνο φερόταν να τυγχάνει βάσει του ν. 2121/93 όπως μέχρι στιγμής αυτός ερμηνευόταν από το Θέατρο.

Στη συνέχεια, ωστόσο, συμμορφούμενο σε νεώτερη σχετική εισαγγελική παραγγελία, το Εθνικό Θέατρο ικανοποίησε, τελικώς, την αίτηση της κ. *** για χορήγηση πλήρους αντιγράφου της επίμαχης μετάφρασης, η οποία, άλλωστε, ήδη είχε αρχίσει να χρησιμοποιείται σε σειρά παραστάσεων κατά τη θερινή περίοδο. Παρά την άποψη του Θεάτρου σχετικά με τη νομική αιτία της πράξης του αυτής, όπως αποτυπώνεται στην εξώδικη δήλωσή του («δηλώνουμε προς άρσιν πάσης αμφισβητήσεως ότι η χορήγηση αντιγράφου ... ευρίσκεται στα στενά πλαίσια νομίμου υποχρεώσεως προς την Εισαγγελική Αρχή και όχι εξ άλλης νομίμου αιτίας»), ο Συνήγορος του Πολίτη εξέφρασε την ικανοποίησή του υπενθυμίζοντας ότι εκκρεμεί, πάντως, η αξίωση της αναφερομένης για ουσιαστική διερεύνηση των αιτιάσεων της επί του ζητήματος πνευματικής ιδιοκτησίας. Οι αιτιάσεις εκείνες ανάγονται μεν συντρεχόντως σε ιδιωτική διαφορά μεταξύ των δύο μεταφραστών, ταυτόχρονα όμως, και ανεξάρτητα από την τύχη της διαφοράς αυτής, αφορούν και το Θέατρο, καθ' όσον εκείνο, αν ποτέ έκαμε χρήση προϊόντος παραβίασης πνευματικής ιδιοκτησίας, θα ήταν απ' ευθείας και αυτοτελώς υπόλογο κατ' εφαρμογή των άρθρων 3 & 4 ν. 2121/93, ως υπαίτιο «δημόσιας εκτέλεσης» ή «παρουσίασης στο κοινό» χωρίς την άδεια του δικαιούχου.

Έχοντας, πλέον, λάβει το πλήρες κείμενο της μετάφρασης που ήδη είχε χρησιμοποιηθεί σε σειρά παραστάσεων, η κ. *** δεν αρκέστηκε στις αρχικές απλές πιθανολογήσεις της επί τη βάσει χρονικών συμπτώσεων, αλλά προέβη, όπως είχε το δικαίωμα, σε εξειδίκευση των αιτιάσεων της προσκομίζοντας αναλυτική «γνωμοδότηση» ειδικού επιστήμονα όπου, μετά από αντιπαραβολή σειράς εδαφίων, γίνεται λόγος για «μη αναμενόμενες και συνακόλουθα μη τυχαίες ομοιότητες» μεταξύ των δύο μεταφράσεων. Κοινοποιώντας τη γνωμοδότηση αυτή στο Εθνικό Θέατρο, ο Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε ότι ο ίδιος μεν δεν είναι δυνατό να λάβει καν θέση επί του ευλόγου ή μη των αιτιάσεων περί αντιγραφής, το Θέατρο όμως δεν μπο-

ρεί ν' αρκείται σε μονολεκτική απόρριψη ή σε απόσειση πάσης ευθύνης, αλλ' υποχρεούται να εγκύψει στα συγκεκριμένα επιχειρήματα κατά τρόπο τουλάχιστον ανάλογο της εμβριθείας εκείνων, καθ' όσον ενδεχόμενη ιδιωτική διαφορά μεταξύ δύο μεταφραστών δεν αίρει τη συντρέχουσα ευθύνη του Θεάτρου και την υποχρέωσή του να εξετάσει επί της ουσίας κάθε ισχυρισμό περί ενδεχόμενης χρήσης προϊόντος παραβίασης πνευματικής ιδιοκτησίας.

Απαντώντας, το Εθνικό Θέατρο αρχικά μεν δεσμεύθηκε ότι θα μελετήσει τη γνωμοδότηση, εν συνεχεία δε ανέθεσε «στον Υπεύθυνο Δραματολογίου του Εθνικού Θεάτρου τη σύνταξη σχετικής μελέτης», την οποία κοινοποίησε στον Συνήγορο του Πολίτη σημειώνοντας ότι το πόρισμα αυτής «αποτελεί την τελική θέση του Εθνικού Θεάτρου πάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα». Η συγκριτική αυτή μελέτη, προβαίνοντας σε δειγματοληπτική αντιπαραβολή των δύο μεταφράσεων και απαντώντας σε ορισμένα από τα σημεία της προαναφερθείσας «γνωμοδότησης» που είχε προσκομίσει η κ. ***, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «μπορούμε να είμαστε απόλυτοι ως προς την απουσία οποιουδήποτε συσχετισμού των δύο μεταφράσεων, αφού διαφέρουν ουσιαστικά στη φιλοσοφία και τον τρόπο προσέγγισης του πρωτότυπου κειμένου», καθ' όσον «οι όποιες ομοιότητες ... θεωρούνται ως το αναμενόμενο αποτέλεσμα επιλογής ίδιων λέξεων κατά τη διαδικασία της μετάφρασης από μια άλλη γλώσσα».

Εν μέρει ικανοποιημένος καθ' όσον είχε κατορθώσει να πείσει το Εθνικό Θέατρο ότι υποχρεούται να εγκύψει στην ουσία της διαφοράς, ο Συνήγορος του Πολίτη κοινοποίησε, ως ώφειλε, την απάντηση του Θεάτρου και τη συνημμένη της «μελέτη» στην κ. ***, η οποία διατύπωσε τις παρατηρήσεις της υπό μορφήν υπομνήματος. Στο εν λόγω υπόμνημα επισημαίνεται κατ' αρχήν ότι η απάντηση «απλώς διαβιβάζει, χωρίς αναφορά σε εφαρμοζόμενες διατάξεις και χωρίς υπαγωγή πραγματικών περιστατικών σε κανόνα δικαίου, τη συγκριτική μελέτη ... που συνέταξε ο υπεύθυνος δραματολογίου, συνεπώς το Εθνικό Θέατρο απέτυχε να παράσχει την απαιτούμενη επαρκή αιτιολογία, η οποία περιλαμβάνει τη διαπίστωση συνδρομής των κατά τον νόμο προϋποθέσεων». Η παρατήρηση αυτή είναι ορθή: η τελική απάντηση του Εθνικού Θεάτρου παραμένει μεν δεκτική νομικής αποτίμησης εφ' όσον εκληφθεί ως απλή πραγματολογική στήριξη της αρχικής απάντησης, με την οποίαν απλώς αποκρουόταν η υπόνοια αντιγραφής, πλην όμως πάσχει κατά το μέτρο που δεν προβαίνει σε υπαγωγή των πραγματολογικών συμπερασμάτων της «μελέτης», ιδιαίτερα σε σχέση με το απολύτως κρίσιμο ζήτημα του κατά πόσον ο νόμος προστατεύει το «ύφος» ή τη «μορφή». Ευλόγως, επίσης, καταλογίζεται στο Θέατρο ότι η τελική του απάντηση «ουδόλως συνιστά εμπρόθεσμη εκπλήρωση της σχετικής υποχρέωσής» του, καθ' όσον η υποχρέωση για ουσιαστική σύγκριση των κειμένων δεν ανέκυψε το πρώτον με την κατάθεση της «γνωμοδότησης», αλλ' ανατρέχει στην αρχική αίτηση της αναφερομένης, η οποία επί μήνες απηντάτο με εμμονή στα περί «ιδιωτικής διαφοράς».

Επί της ουσίας, η κ. *** προσάπτει στη «μελέτη» του Θεάτρου τη μομφή ότι «μετατοπίζει το κριτήριο εξέτασης της ομοιότητας των επίμαχων κειμένων, από τον έλεγχο της όμοιας διατύπωσης στην αόριστη ύπαρξη διαφοράς “προσωπικού ύφους”, “συνολικής εικόνας”, “φιλοσοφίας” και “αισθητικής” ανάμεσα στα δύο κείμενα». Τούτο, πράγματι, αποκλίνει από την κρατούσα ερμηνεία του άρθρου 2 παρ. 1 ν. 2121/93, σύμφωνα με την οποία θεμελιώδες κριτήριο για τον εντοπισμό του προστατευμένου αγαθού είναι, ακριβώς, η «μορφή», ήτοι, προκειμένου περί κειμένων, η λεκτική διατύπωση: άλλωστε, ειδικά στις μεταφράσεις (σε αντιπαραβολή προς τα πρωτογενή κείμενα), το πλέον αναγκαίο ζητούμενο (και αντίστοιχο αντικείμενο δικαιώματος) είναι η επιλογή καταλλήλων «διατυπώσεων». Επί πλέον, το υπόμνημα της κ. *** επιρρίπτει στο πόνημα του υπεύθυνου δραματολογίου αφ' ενός αυθαιρέσια κατά την επιλογή των αντιπαραβαλλομένων εδαφίων, ήτοι πολύ λιγότερων από εκείνα στα οποία είχε στηριχθεί η «γνωμοδότηση», αφ' ετέρου αντιφατικότητα κατά την ποσοτική αποτίμηση των ομοιοτήτων, καθ' όσον αλλού μεν προβάλλεται ως γενικό όριο θεμιτής ταυτότητας όρων το «10%», αλλού δε καταγράφεται ως εντοπιζόμενο ποσοστό ομοιότητας των αντιπαραβαλλομένων μεταφράσεων το «15%». Καταλήγοντας, η κ. *** «θεωρεί ότι το περιθώριο εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς έχει εξαντληθεί», και παρακαλεί τον Συνήγορο του Πολίτη να τερματίσει τη διαμεσολάβησή του, ήδη δε, προετοιμάζοντας τις επόμενες κινήσεις της, ζήτησε και έλαβε (ομοίως μόνο κατόπιν εισαγγελικής παραγγελίας, αφού αρχικώς το Θέατρο αρνήθηκε) λεπτομερή στοιχεία για την εισπρακτική κίνηση των επίμαχων παραστάσεων.

Κατά το κύριο μέρος τους, οι αντιπαρατιθέμενες συγκριτικές εκτιμήσεις των μεταφράσεων (δηλαδή η «γνωμοδότηση» κατά παραγγελία της κ. *** και η «μελέτη» κατ' ανάθεση του Εθνικού Θεάτρου) συγκροτούνται με βάση φιλολογικά επιχειρήματα, επί των οποίων δεν χωρεί έλεγχος νομιμότητας, εξ ου και ο Συνήγορος του Πολίτη δεν λαμβάνει θέση ως προς τις πραγματολογικές επιστημονικές κρίσεις των επίμαχων γνωματεύσεων και τους εκατέρωθεν σχολιασμούς σχετικά με τη μέθοδο, την επιλογή των αποσπασμάτων ή τα όρια της «αναμενομένης ομοιότητας». Παραμένει, ωστόσο, εφικτή η αποτίμηση της απάντησης του Εθνικού Θεάτρου ως προς το διαδικαστικό πλαίσιο αυτής καθώς και την πληρότητα της αιτιολογίας. Ως προς τη διαδικασία, το γεγονός ότι το Θέατρο επέλεξε ν' αναθέσει την πραγμάτευση του θέματος σε υπάλληλό του είναι μεν αξιοσημείωτο, δεν θα μπορούσε όμως να θεωρηθεί παράνομο και συνεπώς να εκληφθεί ως τεκμήριο υπέρ ή κατά του κύρους του τελικού προϊόντος. Το αυτό πρέπει να λεχθεί και ως προς τη χρονική υστέρηση με την οποία κοινοποιήθηκε το επίμαχο κείμενο στην αναφερομένη, καθώς και την ακόμη μεγαλύτερη χρονική υστέρηση με την οποία το Θέατρο ενέκυψε στην ουσία του ζητήματος: είναι μεν αξιοσημείωτη (και αυτοτελώς αποτιμητέα ως μη νόμιμη) η πολύμηνη άρνηση εκπλήρωσης των δύο αυτών υποχρεώσεων με αλυσιτελή καταφυγή σε επιχειρήματα περί «ιδιωτικής διαφοράς» (θέση από την

οποίαν υποχώρησε το Θέατρο μόνο κατόπιν εισαγγελικής παραγγελίας, και τότε ακόμη ρητώς αναγνωρίζοντας ως μόνη «νόμιμον αιτίαν» την εισαγγελική παραγγελία και όχι την πρωτογενή έννομη υποχρέωση), δεν θα μπορούσε όμως να εκληφθεί άνευ άλλου τινός ως τεκμήριο πρόθεσης για απόκρυψη στοιχείων ή παρακώλυση άσκησης δικαιώματος. Αντίθετα είναι τα δεδομένα επί του ζητήματος της αιτιολογίας: η εμφάνιση, ως «τελικής θέσης» του Εθνικού Θεάτρου, μιάς «μελέτης» στηριζόμενης κατά κύριο λόγο στο επιχείρημα περί διαφορών «στη φιλοσοφία και τον τρόπο προσέγγισης του πρωτότυπου κειμένου» (με ρητή μεθοδολογική αντιπαράθεση προς τις «ομοιότητες διατυπώσεων» που επεκαλείτο η άλλη πλευρά), προϋποθέτει νομικό συλλογισμό ως προς τα κριτήρια εντοπισμού του προστατευτέου αγαθού στις περιπτώσεις μετάφρασης, και ο νομικός αυτός συλλογισμός δεν φαίνεται ν' απασχόλησε την πλευρά του Εθνικού Θεάτρου.

Εν όψει της εποπτικής αρμοδιότητας του Υπουργείου Πολιτισμού κατ' άρθρο 1 ν. 2273/94, ο Συνήγορος του Πολίτη θα μπορούσε να ζητήσει την παρέμβαση αυτού επί της ουσίας. Τούτο, ωστόσο, είχε ήδη πράξει, με πενιχρά αποτελέσματα, σε προηγούμενη φάση της διαμεσολάβησης όταν το ζητούμενο ήταν ακόμη η επανεξέταση της στάσης του Εθνικού Θεάτρου σχετικά με το αίτημα της κ. *** για επίδειξη της άλλης μετάφρασης. Ανταποκρινόμενο σε σχετική παράκληση του Συνηγόρου του Πολίτη, το Υπουργείο (Διεύθυνση Θεάτρου & Χορού) είχε τότε εκφράσει μεν «την ευχή όπως η διοίκηση του Εθνικού Θεάτρου ... διερευνήσει εκ νέου το θέμα», αλλ' είχε ρητώς αποκλείσει το ενδεχόμενο δικής του υπόδειξης, με το επιχείρημα ότι το Θέατρο «αποτελεί αυτοδιοικούμενο Οργανισμό με ανώτατο όργανο Διοίκησης το Διοικητικό Συμβούλιο και με Καλλιτεχνικό Διευθυντή που ασκούν το σύνολο των εξουσιών και αρμοδιοτήτων ... τα συγγραφικά και μεταφραστικά δικαιώματα είναι ζητήματα τρέχοντα που αντιμετωπίζονται από τα όργανα της Διοίκησης του θεάτρου ... το Υπουργείο δεν είναι σε θέση να γνωρίζει τις πτυχές κάθε ανάλογης περίπτωσης, δεδομένου άλλωστε ότι δεν προβλέπεται ούτε καν η ενημέρωσή του για εξειδικευμένες υποθέσεις». Χωρίς να πείθεται από τον απόλυτο χαρακτήρα που προσλαμβάνει η ανωτέρω ερμηνεία της υπουργικής «εποπτείας» και της έννοιας των «τρέχοντων ζητημάτων», ο Συνήγορος του Πολίτη εκτιμά, πάντως, ότι, ακόμη και αν παρίστατο δυνατή η εξακολούθηση της παρέμβασής του κατά τη σημερινή κατάσταση των πραγμάτων, δεν θα είχε νόημα η επανάληψη ανάλογης παράκλησης προς το εποπτεύον Υπουργείο. Συμμεριζόμενος, κατά τα ανωτέρω, την εκτίμηση της κ. *** περί εξάντλησης των περιθωρίων διαμεσολάβησής του, ήδη δε και νομικά υποχρεωμένος ν' απόσχει από κάθε περαιτέρω ενέργεια μετά τη σχετική επιλογή της αναφερομένης, ο Συνήγορος του Πολίτη επισημαίνει ως προφανή την παραδειγματική σημασία της υπόθεσης για το γενικότερο ζήτημα της αντιμετώπισης θεμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας από δημόσιους φορείς πολιτισμού.

Σ. 1.3, 2.1, 5.3-4 & 26.2, Κανονισμός ΕΚ/2320/2002 άρθρο 4.1.1.α', ν. 2518/97 άρθρα 1.ζ', 4, 7 & 9, π.δ. 141/91 άρθρα 54, 96.3 & 103, π.δ. 22/96 άρθρα 10-13, Εθν. Καν. Ασφ. Πολ. Αεροπορίας (ΚΥΑ Δ15/Α/400447/3750/13.10.2004) άρθρα 10.1-2, 12.1.3-4, 13.2.4, 13.6.3 & 18.1

Σωματική έρευνα από προσωπικό ιδιωτικών εταιρειών ασφαλείας σε αεροδρόμια

Η «έρευνα διά χειρός» αποτελεί ειδικότερη μορφή σωματικής έρευνας και υπόκειται στις αντίστοιχες ουσιαστικές προϋποθέσεις και θεσμικές εγγυήσεις.

Οι ιδιωτικές επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών ασφαλείας δεν υποκαθιστούν την ΕΛ.ΑΣ. στην άσκηση των κατ' εξοχήν αστυνομικών αρμοδιοτήτων της.

Πόρισμα 7002.06.2.2/24.11.2006

(Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη: Ανδρέας Τάκης, Χειριστής: Ευτύχης Φυτράκης)

Ο κ. ***, επιβάτης της πτήσης *** προς *** στις ***, διήλθε από την πύλη ανίχνευσης μεταλλικών αντικειμένων του Αερολιμένα Αθηνών, η οποία εξέπεμψε προειδοποιητικό σήμα. Αν και πάραυτα εξεδήλωσε προθυμία να παραδώσει συγκεκριμένο μεταλλικό αντικείμενο, ως πιθανώς υπαίτιο της εκπομπής, προκειμένου να διέλθει εν νέου από την πύλη, ο υπεύθυνος ελέγχου επέμεινε ότι στις περιπτώσεις αυτές παρίσταται υποχρεωτική η διενέργεια σωματικής έρευνας. Κατόπιν των αντιρρήσεων τις οποίες εξέφρασε, τόσο για τον αναγκαστικό χαρακτήρα της σωματικής έρευνας όσο και για το γεγονός ότι αυτή επρόκειτο να διενεργηθεί από υπάλληλο ιδιωτικής επιχείρησης ασφαλείας (με την οποίαν έχει συμβληθεί ο Αερολιμένας), του ζητήθηκαν επί πλέον, από την προϊσταμένη υπάλληλο της εν λόγω ιδιωτικής επιχείρησης, τα στοιχεία της ταυτότητάς του, καθ' όσον, όπως φέρεται να του ελέχθη, η διατύπωση αντιρρήσεων τον καθιστούσε αυτόχρημα ύποπτο. Μόνο μετά από επιμονή του, και με αξιοσημείωτη καθυστέρηση, κλήθηκε τελικά αστυνομικός, ο οποίος και διενήργησε την έρευνα. Ήδη με την αναφορά του ζητά να διερευνηθεί η νομιμότητα της συγκεκριμένης πρακτικής, την οποίαν απειραίθησαν να εφαρμόσουν επ' αυτού οι υπάλληλοι της ιδιωτικής επιχείρησης ασφαλείας.

Σύμφωνα με το άρθρο 12.1.3.β' του Εθνικού Κανονισμού Ασφάλειας Πολιτικής Αεροπορίας (Κ.Υ.Α. Δ15/Α/400447/3750/13.10.2004), «σε περίπτωση εκπομπής προειδοποιητικού σήματος ... ο επιβάτης υποχρεώνεται να περάσει και πάλι από την πύλη ανίχνευσης, αφού του συσταθεί να αφαιρέσει τυχόν υπόλοιπα μεταλλικά αντικείμενα που κατέχει ακόμη επάνω του», διαδικασία που δεν φαίνεται να τηρήθηκε εν προκειμένω. Εφ' όσον μετά απ' αυτά «υπάρξει νέο προειδοποιητικό σήμα από τον εξοπλισμό ελέγχου υπόκειται σε διά χειρός έρευνα, ενδεχομένως και με τη βοηθητική χρησιμοποίηση φορητού ανιχνευτή μεταλλικών αντικειμένων». Συνεπώς, και σ' αυτή

την περίπτωση δεν είναι δυνατή η «σωματική έρευνα» εν στενή εννοία, παρά μόνο, σύμφωνα με το άρθρο 12.1.4 του ίδιου Κανονισμού, αν η αρχική διά χειρός έρευνα δεν φέρει αποτέλεσμα. Στην περίπτωση αυτή, «υποχρεωτική σωματική έρευνα πραγματοποιείται μόνο από την Ελληνική Αστυνομία ...».

Στις περιπτώσεις όπου παρίσταται τελικώς αναγκαία (και κατ' ουσίαν νόμιμη) η κατ' άρθρο 12.1.3.α' του ανωτέρω Κανονισμού «έρευνα με τα χέρια», ο περιγραφόμενος τρόπος διενέργειας αυτής αντιστοιχεί επακριβώς στην (προληπτική) αστυνομική σωματική έρευνα, την οποίαν, ως προσβολή ατομικού δικαιώματος (κατ' άρθρα 2 παρ. 1 & 5 παρ. 4 του Συντάγματος), ο νομοθέτης έχει φροντίσει να υπαγάγει σε συγκεκριμένες προϋποθέσεις προβλέποντας και αντίστοιχες διαδικαστικές εγγυήσεις (άρθρο 96 παρ. 3 π.δ. 141/91: «σωματικές έρευνες ... γίνονται όταν υπάρχει σοβαρή υπόνοια τελέσεως αξιολογούν πράξεως ή απόλυτη ανάγκη») και να εξοπλίσει με απειλή πειθαρχικών κυρώσεων σε βάρος των παραβατών αστυνομικών (άρθρα 10-13 π.δ. 22/96). Σημειώνεται βέβαια ότι η νομιμότητα αυτών τούτων των προληπτικών σωματικών ερευνών της Ελληνικής Αστυνομίας αμφισβητείται σφόδρα, κάτι που σε κάθε περίπτωση, δικαιολογεί επιφυλακτικότητα και ιδιαίτερη προσοχή στην χρήση τους.

Κατόπιν των ανωτέρω, τίθενται τα ακόλουθα ερωτήματα: πρώτον, αν οι σχετικές ρυθμίσεις του ανωτέρω Κανονισμού, στο μέτρο που θεσπίζουν ερευνητικές πρακτικές αντίστοιχες των αστυνομικών χωρίς να θέτουν αυτές υπό προϋποθέσεις αντίστοιχες εκείνων του π.δ. 141/91 ή υπό πειθαρχικές ασφαλιστικές δικλείδες αντίστοιχες εκείνων του π.δ. 22/96, ευρίσκονται καν εντός των νομίμων πλαισίων ως προς την ουσία τους αλλά και ως προς τη συνδρομή νομοθετικής εξουσιοδότησης· δεύτερον, αν είναι καν νόμιμη η ανάθεση αυτής της αρμοδιότητας σε υπαλλήλους ιδιωτικής επιχείρησης μη υποκειμένους σε δεσμεύσεις αντίστοιχες εκείνων στις οποίες υπόκεινται οι δημόσιοι λειτουργοί, σε καταφατική δε περίπτωση, από ποιές εγγυήσεις συνοδεύεται η εν λόγω ανάθεση και πώς αυτές έχουν καταγραφεί σε δεσμευτικά συμβατικά κείμενα· τρίτον, εφ' όσον η ανάθεση αυτή θεωρηθεί νόμιμη, τίθεται το ερώτημα του βαθμού εποπτείας τον οποίον ασκεί η Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας, τόσο υπό τη μορφή των προηγούμενων οδηγιών, όσο και υπό τη μορφή του εκ των υστέρων ελέγχου σε περιπτώσεις υπέρβασης των νομίμων ορίων, όπως, λόγου χάριν, όταν η σωματική έρευνα λαμβάνει χώρα σε δημόσια θέα ή όταν αυτή διενεργείται χωρίς να προηγηθεί η εκ νέου δίοδος από την πύλη κατά τα ανωτέρω.

Με βάση τα αναφερόμενα στο απαντητικό έγγραφο της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας επί των ανωτέρω ερωτημάτων, ιδίως εν σχέσει προς την ισχύουσα εν προκειμένω νομοθεσία, ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε ότι απομένει σειρά ειδικών θεμάτων για τα οποία παρίστανται αναγκαίες ορισμένες διευκρινίσεις.

Θεμελιωδέστερο όλων, ως προς τη νομιμοποίηση και τις προϋποθέσεις διενέρ-

γεια της έρευνας, είναι το ζήτημα του νομικού χαρακτηρισμού αυτής, ο οποίος έχει προφανείς συνέπειες στην αρμοδιότητα των οργάνων. Επ' αυτού, η απάντηση της ΥΠΑ βασίζεται στον συλλογισμό ότι «η έρευνα με τα χέρια διαφοροποιείται από τη σωματική έρευνα». Πράγματι, σύμφωνα με το άρθρο 12.1.3. του ΕΚΑΠΑ, «Οι επιβάτες ελέγχονται με τις ακόλουθες μεθόδους: α) έρευνα με τα χέρια, β) έλεγχο μέσω πύλης ανίχνευσης μεταλλικών αντικειμένων». Ο όρος «έρευνα με τα χέρια» προέρχεται από τον Κανονισμό ΕΚ/2320/2002 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (της 16.12.2002) για τη θέσπιση κοινών κανόνων στο πεδίο της ασφάλειας της πολιτικής αεροπορίας, όπου (άρθρο 4.1.1.α') γίνεται επίσης λόγος για «έρευνα διά χειρός» (*"searched by hands"/"Kontrolle durch Abtasten von Hand"*). Ωστόσο, στο εσωτερικό ελληνικό δίκαιο, η «έρευνα διά χειρός» δεν μπορεί να νοηθεί παρά μόνον ως ειδικότερη και όχι αυτοτελής μορφή σωματικής έρευνας. Άλλως πως νοούμενη, η επίμαχη έννοια δεν ανευρίσκεται οριοθετημένη ούτε στα συναφή νομοθετικά κείμενα αλλ' ούτε και προκύπτει από την ελληνική νομολογία. Γλωσσικώς αναλυόμενη, η «έρευνα διά χειρός» δηλοί τη μέθοδο διενέργειας της έρευνας και όχι το αντικείμενο αυτής, εν αντιπαράβολή προς τη σωματική έρευνα. Έτσι, μία «διά χειρός» έρευνα μπορεί να είναι ταυτοχρόνως και «σωματική», όταν πραγματοποιείται πάνω σε ανθρώπινο σώμα υπό την τεχνική-νομική του όρου έννοια. Στην κατεύθυνση, άλλωστε, ότι η «διά χειρός έρευνα» αποτελεί ειδικότερη μορφή σωματικής έρευνας και όχι διαφορετική έννοια, συνηγορεί και η διάταξη 12.1.4 του ΕΚΑΠΑ, όπου γίνεται λόγος για «λεπτομερέστερη διά χειρός έρευνα, με την έννοια της σωματικής έρευνας». Η έννοια της σωματικής έρευνας εμπεριέχει ακριβώς τον διά ψηλαφήσεως έλεγχο του ανθρώπινου σώματος προκειμένου να διαπιστωθεί αν αυτό φέρει (επί του ρουχισμού ή επί του σώματος) αντικείμενα που ενδιαφέρουν την έρευνα (π.χ. όπλα, ναρκωτικά, αιχμηρά αντικείμενα κ.λπ.) Ειδικότερα γίνεται δεκτό ότι σωματική έρευνα συνιστά η εξωτερική ψηλάφηση αλλά και η αφαίρεση των υποδημάτων ή των ενδυμάτων ως και κάθε επέμβαση στο σώμα (Θ. Δαλακούρας, Ποινική δικονομία, Β', 2003, σ. 181-2). Δοθέντος ότι η σωματική έρευνα συνιστά, αντικειμενικά, επαχθή επέμβαση στο άτομο που την υφίσταται και μπορεί να θίγει ακόμα και αυτή την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, η διεξαγωγή της επιτρέπεται μόνο εφόσον αυτή είναι αναγκαία. Πλέον τούτου η διεξαγωγή σωματικής έρευνας διέπεται από την αρχή της αναλογικότητας, τόσο ως προς την ανάγκη διενέργειάς της όσο και ως προς τις ακριβείς μεθόδους διεκπεραίωσής της (Ν. Ανδρουλάκης, Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, ²1994, σ. 248). Από τα ανωτέρω γενικά χαρακτηριστικά της σωματικής έρευνας, και τις συνακόλουθες νομικές τους συνέπειες, δεν είναι θεμιτό να εξαιρεθεί μια μορφή σωματικής έρευνας, αποτελώντας δήθεν διακεκριμένο είδος ως λιγότερο «λεπτομερές».

Είναι βέβαια αληθές ότι με βάση τη διάταξη του άρθρου 1 παρ. ζ' ν. 2518/1997 οι επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών ασφαλείας μπορούν ν' ασκούν και «έλεγχο α-

σφαλείας πληρωμάτων, επιβατών, ... σε αερολιμένες». Ωστόσο, κατά τις διατάξεις των άρθρων 54 και 103 π.δ. 141/91, η Ελληνική Αστυνομία διατηρεί γενική αρμοδιότητα για την αστυνόμευση και την επιτήρηση των αεροδρομίων. Άλλωστε, ενώ η νομολογία (ΣτΕ 3946/2002, με μειοψηφία) έχει κάνει δεκτό ότι η «ανάθεση καθηκόντων ελέγχου προσώπων και πραγμάτων στα αεροδρόμια σε ιδιωτικές επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών ασφαλείας δεν αντίκειται στις διατάξεις των άρθρων 1 παρ. 3 και 26 παρ. 2 του Συντάγματος, ούτε συνιστά ανεπίτρεπτη εκχώρηση σε ιδιώτες υπηρεσίας που ανήκει στη δημόσια εξουσία», η ίδια ως άνω απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας επικαλείται ως εγγύηση ακριβώς το γεγονός ότι, «σύμφωνα με τις ρυθμίσεις του προαναφερθέντος Κανονισμού Ασφαλείας, διαφυλάσσονται, πάντως, οι αρμοδιότητες της Ελληνικής Αστυνομίας, των Επιθεωρητών Ασφαλείας και της Διεύθυνσης Ασφαλείας Αερολιμένων της ΥΠΑ ως προς την τήρηση της τάξης και ασφάλειας (ΕΚΑΠΑ παρ. 10.2, 13.2.4.), την οργάνωση των μέτρων ασφαλείας και τη διενέργεια ελέγχων του σχετικού συστήματος (παρ. 18.1., 10.1.), τον υποχρεωτικό σωματικό έλεγχο (παρ. 13.6.3.), την ανάκληση της αδειάς, των πιστοποιητικών καταλληλότητας και την επιβολή υποχρεώσεων, προστίμων και λοιπών κυρώσεων (ΕΚΑΠΑ κεφ. Α' παρ. 6, κεφ. ΣΤ', κεφ. ΙΑ', επίσης άρθρα 4, 7, 9 ν. 2518/97)». Επί πλέον, το ίδιο δικαστήριο έχει δεχθεί (ΟλομΣτΕ 1934/1998) ότι η «ανάθεση αστυνομικής φύσεως αρμοδιοτήτων ... σε νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, αντίκειται στις θεμελιώδεις διατάξεις του άρθρ. 1 παρ. 3 και 26 παρ. 2 του Συντάγματος, κατά την έννοια των οποίων, αστυνομική εξουσία, ως η κατεξοχήν δημόσια εξουσία και έκφραση κυριαρχίας, ασκείται, διά της αστυνομικής αρχής, μόνο από το κράτος (και νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου που και αυτά είναι αποκεντρωμένες καθύλην κρατικές υπηρεσίες) και όχι από ιδιώτες». Η απόφαση αυτή παρέχει σαφή κριτήρια εντός των οποίων ο νομοθέτης και η διοίκηση μπορούν να κινηθούν χωρίς κίνδυνο παραβίασης του Συντάγματος: ακόμη και αν πιθανώς θεωρηθεί ότι το Σύνταγμα δεν αποκλείει άνευ άλλου τινός την ανάληψη «αστυνομικής εξουσίας» από φορείς κείμενους εκτός κράτους, η νομοθετική και διοικητική διευθέτηση της ανάθεσης αυτής οφείλει τουλάχιστον να προβλέψει εξασφάλιση πολιτειακής εποπτείας, σαφείς προδιαγραφές δράσης και διαδικασίες λογοδοσίας και ελέγχου σε βαθμό ανάλογο εκείνων που μέχρι στιγμής χαρακτηρίζουν τις αστυνομικές αρχές. Πρέπει, δηλαδή, να συντρέχουν τουλάχιστον εκείνες ακριβώς οι θεσμικές εγγυήσεις στις οποίες, ως κατ' αρχήν εγγενές χαρακτηριστικό μόνο των πολιτειακών θεσμών, οφείλεται η μέχρι στιγμής αυξημένη εμπιστοσύνη που η νομολογία επιδεικνύει απέναντι στο κράτος. Υπ' αυτό το πρίσμα, οι δύο ανωτέρω αποφάσεις όχι μόνο δεν αντιφάσκουν προς άλληλες, αλλ' αντιθέτως απαρτίζουν συνεπές σύνολο, ερμηνεύοντας, άλλωστε, ακριβώς το ίδιο πλέγμα συνταγματικών διατάξεων (1 παρ. 3 και 26 παρ. 2). Σύνοψη αυτού του νομολογιακού συνόλου αποτελεί η διαπίστωση ότι είναι μεν κατ' αρχήν επιτρεπτή η «ανάθεση καθηκόντων ελέγχου προσώπων» σε ιδιωτι-

κές επιχειρήσεις, πλην όμως μόνο κατά το μέτρο που το ανατιθέμενο σ' αυτές έργο δεν συνιστά άσκηση «αστυνομικής φύσεως αρμοδιοτήτων». Κατ' εξοχήν τέτοιο έργο, που εντάσσεται στον πυρήνα των αστυνομικών αρμοδιοτήτων, συνιστά η διεξαγωγή έρευνας σε ανθρώπους (σωματικής έρευνας), ιδίως μάλιστα με τη μορφή της προληπτικής έρευνας (βλ. ομοίως ΓνωμΕισΑΠ [Γ.Σανιδά] 13/2004). Έτσι, στην πράξη, ο μεν απλός έλεγχος ταυτότητας εισερχομένων προσώπων ή ο χειρισμός της οθόνης που αντιστοιχεί στην πύλη ανίχνευσης μεταλλικών αντικειμένων αποτελούν «έλεγχο προσώπων και πραγμάτων» που θεμιτώς ανατίθεται σε ιδιώτες εφ' όσον διαφυλάσσεται η εποπτική αρμοδιότητα της ΕΛ.ΑΣ. (ΣτΕ 3946/2002), η δε πάσης φύσεως σωματική έρευνα αποτελεί «αστυνομική αρμοδιότητα» που «ασκείται, διά της αστυνομικής αρχής, μόνο από το κράτος» (ΟλομΣτΕ 1934/1998), καθ' όσον δι' αυτής προσβάλλεται το αγαθό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και ως εκ τούτου απαιτούνται αντίστοιχες ισχυρές εγγυήσεις. Άλλωστε, ακόμη και αν τυχόν (όπως δεν φαίνεται πάντως να προκύπτει) οι διατάξεις του ΕΚΑΠΑ συνιστούσαν απόκλιση από τις κοινές προϋποθέσεις (άρθρο 96 παρ. 3 π.δ. 141/91: «σωματικές έρευνες ... γίνονται όταν υπάρχει σοβαρή υπόνοια τελέσεως αξιολογίου πράξεως ή απόλυτη ανάγκη») ή τους γενικούς κανόνες αρμοδιότητας για τη διενέργεια σωματικής έρευνας, η εφαρμογή αυτών θα μπορούσε να προσκρούσει σε έλλειψη της κατ' άρθρο 5 παρ. 3 του Συντάγματος («... ούτε με οποιονδήποτε άλλο τρόπο περιορίζεται, παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος») απαιτούμενης νομοθετικής εξουσιοδότησης.

Εν όψει των ανωτέρω, ένα εκ των αποφασιστικής σημασίας μέτρων για την αποτίμηση της νομιμότητας της ακολουθουμένης πρακτικής είναι ο βαθμός εποπτείας της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας επί των ιδιωτικών επιχειρήσεων ασφαλείας που δραστηριοποιούνται στο αεροδρόμιο, τόσο με τη μορφή των προηγούμενων οδηγιών και προδιαγραφών δράσης όσο και με τη μορφή των ελέγχων και της καταστολής τυχόν παρασπονδιών. Επ' αυτού το έγγραφο της ΥΠΑ παρέχει γενική διαβεβαίωση («τακτική διεξαγωγή επιθεωρήσεων»). Ωστόσο, δοθέντος ότι πλην της συγκεκριμένης αναφοράς βλέπουν το φως της δημοσιότητας και άλλες καταγγελίες για τη στάση των υπαλλήλων των ιδιωτικών εταιρειών ασφαλείας, ο Συνήγορος του Πολίτη παρακαλεί να διευκρινισθούν το περιεχόμενο και τα συμπεράσματα των ελέγχων που ασκούνται σ' αυτές. Σημειώνεται, άλλωστε, ότι η διαφύλαξη και επιμελής άσκηση των αρμοδιοτήτων της ΥΠΑ λαμβάνεται και από το ΣτΕ (3946/2002) ως προϋπόθεση για τη νομιμότητα της ανάθεσης έργου υπηρεσιών ασφαλείας σε ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Είναι, τέλος, κατανοητό ότι η ανάγκη ασφάλειας των πτήσεων ενδεχομένως συνεπιφέρει την υποβολή των επιβατών σε σχετικώς επαχθείς διαδικασίες ελέγχου. Ακριβώς, ωστόσο, επειδή δύο εξ ίσου άξια προστασίας αγαθά τίθενται εν προκειμένω σε σχέση ανταγωνισμού, ο νομοθέτης (σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο) δίδει στα ανακύπτοντα ζητήματα λεπτομερείς λύσεις, των οποίων η σχολαστική τήρηση ανά-

γεται σε ζήτημα σεβασμού των δικαιωμάτων του πολίτη χωρίς η ανάγκη αυτή να υποχωρεί στο πλαίσιο μιας συζήτησης τεχνικής φύσεως. Σ' αυτή τη βάση, η διαμαρτυρία ενός πολίτη ως προς την υποβολή του σε σωματική έρευνα, με την προβολή μάλιστα αντιρρήσεων κατ' αρχήν τουλάχιστον υποστηρίξιμων, δεν μπορεί ν' απαξιώνεται ως κοινωνικά βλαπτική, ούτε βεβαίως να προβάλλεται ως αποχρώσα αιτία υπονοιών οι οποίες θα μπορούσαν άνευ άλλου τινός να νομιμοποιούν επίταση του ελέγχου. Ως εκ τούτου η αντίστοιχη επισήμανση της ΥΠΑ (*«η διατύπωση αντιρρήσεων από τους επιβάτες να υποστούν τον διά χειρός έλεγχο δυσχεραίνει ιδιαίτερα το έργο των ελεγκτών ασφαλείας ... προκαλώντας καθυστερήσεις πτήσεων και ταλαιπωρία των υπολοίπων επιβατών»*) δεν φαίνεται συμβατή με το πλαίσιο προστασίας των δικαιωμάτων των πολιτών και βέβαια δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή. Στην προκειμένη περίπτωση, όπως υποστηρίζεται από τον ενδιαφερόμενο και δεν αντικρούεται εκ μέρους της ΥΠΑ, αυτός διήλθε από την πύλη ανίχνευσης μεταλλικών αντικειμένων, η οποία εξέπεμψε προειδοποιητικό σήμα και ακολούθως διενεργήθηκε πρόσθετη φυσική έρευνα σ' αυτόν. Είναι, συνεπώς, αναμφίβολο ότι δεν επρόκειτο για δειγματοληπτικό έλεγχο επιβάτη, αλλά για τη διαδικασία που συστηματικά και υποχρεωτικά ακολουθείται στις περιπτώσεις εκπομπής προειδοποιητικού σήματος, ακόμη και αν ο επιβάτης δηλώνει πρόθυμος να διέλθει εκ νέου από την πύλη έχοντας παραδώσει το αντικείμενο που προκάλεσε το προειδοποιητικό σήμα. Άλλωστε, το αντίθετο που αναφέρεται (*«πιθανόν ο έλεγχος με τα χέρια στον οποίο ζητήθηκε να υποβληθεί ο κ. *** ήταν ενταγμένος ... στα πλαίσια του υποχρεωτικού δειγματοληπτικού ελέγχου»*), δεν φαίνεται να προέκυψε ως πόρισμα συγκεκριμένης έρευνας.

Σημείωση

Ανταπαντώντας εκ νέου, η Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας ενέμεινε στην άποψή της για τη διάκριση μεταξύ της *«διά χειρός»* και της κατ' εξοχήν σωματικής έρευνας, στην οποία φέρεται να στηρίζεται η τρέχουσα πρακτική παρουσίας και δράσης των ιδιωτικών εταιρειών παροχής υπηρεσιών ασφαλείας στα αεροδρόμια. Δεσμεύθηκε, πάντως, ότι θα επικεντρώσει έτι περαιτέρω την προσοχή της στην εκπαίδευση και επιθεώρηση του προσωπικού, προκειμένου να εμπεδωθούν ενδεδειγμένα πρότυπα συμπεριφοράς.

M.T.